

ОБ'ЄКТИ ЕКОМЕРЕЖІ ВОЛИНИ В РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Володимир Терлецький¹, Антоніна Філіпенко²

¹Луцький інститут розвитку людини,

²Волинський національний університет імені Лесі Українки

Постановка проблеми. У рекреаційно-туристичній діяльності використовуються кращі природні та етнокультурні ресурси, якими багата Волинська область [2,4]. Вони дають можливість здійснювати на місцевих теренах усі відомі категорії турів: пізнавальні, навчальні, спортивні, рекреаційні, наукові, а також спеціальні акції екологічного спрямування. Оптимальні умови для рекреаційно-туристичної діяльності створюють об'єкти екологічної мережі області, в межах якої така діяльність є пріоритетною. Проектування екологічної мережі на Волині виконано за програмою «Формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» [2].

Аналіз досліджень. Вперше таку ідею було викладено як трансєвропейську екологічну мережу (European Ecological Network – EECONET) групою голландських дослідників у 1993 р. в Маастріхті [3]. Цей документ є складовою програми збалансованого розвитку, яку ратифікувала Україна.

Специфіка природних ресурсів Волинської області в тому, що тут проходить Головний Європейський вододіл, що поділяє її на басейни Чорного та Балтійського морів. Тут збереглося до 31.3 % лісів, що більш як вдвічі перевищує відповідний показник по Україні [4]. У пониженних річкових долинах і приозерних низинах поширені евтрофні болота, які теж становлять цінність для організації рекреаційно-туристичної діяльності. Тут можна побачити чимало рідкісних рослинних угруповань і окремих видів рослин і тварин.

Методика досліджень. Реалізація проекту обласної екомережі виконувалась за вимогами голландсько-українського проекту «Підтримка розвитку екологічної мережі в Україні шляхом впровадження інтегрованого підходу», організованого Мінприроди України навесні поточного року. Там же була презентована методика проектування регіональних екологічних мереж, яку було взято за основу [1,3].

Результати досліджень. З 2007 р. у лісах області виділено 3 категорії, які мають особливе значення для туризму і рекреацій:

- захисні ліси водоохоронного і ґрунтозахисного призначення (42,0 тис. га);
- рекреаційно-оздоровчі ліси санітарно-гігієнічного та оздоровчого призначення (2,73 тис. га);
- ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення (82,36 тис. га).

Саме ці ліси, а також природні ландшафти інших типів рослинності склали основу обласної екомережі. До складу раритетних лісових угруповань належать острівні ялинники, сосняки ялівцево-зеленомохові та ялівцево-лишайникові, низькоберезові, грабово-дубові та дубово-соснові насадження. З раритетних лучних і болотних фітоценозів виділяються формації мітлиці повзучої, очеретянково-гостроосокової, лепехи звичайної, трясучково-двodomноосокової, шейхцерієво-сфагнової, низькоберезово-сфагнової, очерету звичайного та глечиково-лататтевої. Флора області налічує 1525 видів судинних рослин, з яких 72 види занесені до Червоної книги України. Фауна складається з 387 видів, з яких до Червоної книги України віднесено 94 види тварин.

В області нараховується 268 озер, 137 річок, 9 водосховищ та 835 ставків та 117 тис. га боліт. Всі ці території та їх прибережні смуги є водоохоронними зонами відносяться до екомережі області, бо виконують основну функцію у забезпеченні розселення і міграції місцевих видів рослин і тварин. Станом на 01.11.2011 в області знаходиться 375 територій та об'єктів ПЗФ площею близько 237 695,99 га, що складає до 11,2 % заповідності. Це більш як у 2 рази перевищує аналогічний показник по Україні (5,1 %).

На території області нараховується також 231 рекреаційна зона, що разом з лісами рекреаційного призначення становить 26,0 тис. га (1,2 % її території). В області 11 парків – пам'яток садово-паркового мистецтва загальною площею 95,53 га, з них 3 – загальнодержавного значення, площею 28,6 га. Активізація туристичної діяльності припадає на 2002 рік. Але масовий туризм і рекреації загострюють проблему збереження цінних природних територій. Тому новостворена екологічна мережа Волині дає можливість не лише зберегти такі території, а й оптимізувати рекреаційно-туристичну діяльність на теренах Волині.

Проектована екологічна мережа складається з площ природно-заповідного фонду, а також із суміжних та буферних природних ландшафтів, які розміщені в долинах водойм. Таким чином, проектування екомережі створює найкращі умови для планування

туристичних маршрутів і рекреаційних заходів. До складу основних ядер (ключових вузлів) віднесено найбільш цінні території, які мають цінні транскордонні елементи національної екомережі, а також входять до системи Всеєвропейської екомережі. В області таких природних ядер екомережі визначено п'ять:

Шацький біосферноформуючий вузол національного значення (БВН-1) сформований на основі території Шацького національного природного парку та прилеглих до нього об'єктів ПЗФ. Він безпосередньо прилягає до кордонів з Польщею та Білорусією, що робить його важливим транскордонним елементом національної екомережі України. БВН-1 створений для збереження унікального озерного комплексу, лісових і болотних ландшафтів Шацьке шатер'я є однією з найбільш багаточисельних озерних груп каретово-льодовикового генезису. Зокрема, саме тут знаходиться найбільше озеро України – Світязь, яке здавна є центром рекреаційної діяльності.

Прип'ять-Стокідський біосферноформуючий вузол національного значення (БВН-2) займає лісо-болотний комплекс на сході області. Основним ядром БВН-2 є Національний природний парк «Прип'ять-Стокід». Тут поширені лісові, водно-болотні та водні формації. Складні та переплутані протоки Прип'яті часто називають «Поліською Амазонкою». Мабуть, це одна з найбільш дивовижних явищ для всієї української природи.

Черемський біосферноформуючий вузол регіонального значення (БВР-3) охоплює болотний комплекс на сході області. Його основу утворює Черемський природний заповідник. На території БВН-2 найбільшу площу складають ліси (63.9 %). За ними йдуть болотні угруповання (33.7 %), водні екосистеми (0.9 %) і луки (0.4 %).

Західно-Бугський біосферноформуючий вузол регіонального значення (БВР-4), куди входять острівні об'єкти ПЗФ, розміщені в долині р.Західний Буг, яка служить кордоном між Україною і Польщею. Тому означені об'єкти мають не лише регіональне, а й транскордонне значення.

Цуманський біосферноформуючий вузол регіонального значення (БВР-5) створений на базі Ківецівського національного природного парку «Цуманська пуца» площею 33475,34 га. Найбільш визначним природним об'єктом тут є високобонітетні сосново-дубові насадження автохтонного походження.

Екологічні коридори – це території, які сполучають ядра екомережі та поєднують їх з національною екологічною мережею. У межах області виділено 3 екокоридори національного та 4 регіонального значення:

Західнобугський екологічний коридор національного значення (ЕКН-1) поєднує описані вище ядра (ключові вузли) заплави р.Західний Буг.

Шацько-Прип'ятьський екологічний коридор національного значення (ЕКН-2) поєднує ключові вузли від Шацького НПП до НПП «Прип'ять-Стохід».

Західнобугсько-Стохідський екологічний коридор національного значення (ЕКН-3) поєднує ключові вузли від р.Західний Буг долиною р.Стохід із Черемським і Прип'ять-Стохідським ключовими вузлами.

Екокоридори регіонального значення служать для посилення міграційно-реабілітаційного потенціалу області та простягаються у заплавах річок Стир, Гнила Липа, Турія та Вижівка. Вони пов'язують між собою об'єкти ПЗФ, які знаходяться у заплавах цих річок, сполучними площами.

Висновки. Проектована мережа природних ядер і сполучних територій створює оптимальні умови для активізації рекреаційно-туристичної діяльності в межах Волинської області, а також поєднує її з національною та загальноєвропейською екологічною мережею.

Література:

1. Гавриленко О.П. Геоекологічне обґрунтування проектів природокористування. / О.П.Гавриленко. – К.: Ніка-Центр, 2003. – 332 с.
2. Закон України «Про Загальнодержавну програму формування екологічної мережі України на 2000-2015 роки», від 21 вересня 2000 р. № 989.
3. Підготовка переліку природних комплексів для формування національної екомережі (в окремому коридорі чи регіоні): Звіт про науково-дослідну роботу Інститут географії НАН України. – № 0102U005369. – К.: 2004. – 300 с.
4. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем (концептуальні підходи, практична реалізація). /Л.П.Царик: дис.д.геогр.н. – Тернопіль, 2009. – 406 с.
5. Шеляг-Сосонко Ю.Р. Концепція методи и критерии создания экосети Украины. / Ю.Р.Шеляг-Сосонко, М.Д.Гродзинский, В.Д.Романенко. – К.: Фитосоциоцентр, 2004. – 144 с.